

รายงานนอกระบบกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม

อรวรรณ เกษร
วิทยาการชำนาญการพิเศษ
ผู้เรียบเรียง

บทนำ

รายงานนอกระบบถือเป็นกำลังแรงงานที่เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศ โดยเป็นกลุ่มแรงงานที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศ ซึ่งทำงานอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคม รายงานนอกระบบส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่ประกอบอาชีพอิสระเป็นกิจการขนาดเล็ก และมีลักษณะเป็นธุรกิจชั่วคราวถึงแม้รายงานนอกระบบจะมีทั้งในส่วนที่เป็นเจ้าของกิจการมีธุรกิจเป็นของตนเอง แต่ส่วนใหญ่ก็ยังมีลักษณะเป็นการประกอบธุรกิจขนาดเล็กในครัวเรือน มีรายได้แค่น้อยๆ และส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ต้องทำงานหนัก รวมทั้งต้องเผชิญกับสภาพปัญหาต่างๆ ในการทำงาน โดยมีสภาพปัญหาหลัก ๆ ในด้านที่สำคัญ ๓ ด้าน ได้แก่ ปัญหาจากการทำงาน ปัญหาจากความไม่ปลอดภัยในการทำงาน และปัญหาจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน และอีกปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ การไม่ได้รับความคุ้มครองในด้านสิทธิประโยชน์ที่เพียงพอจากรัฐ เช่นกรณีการได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม และถึงแม้กฎหมายประกันสังคมจะเปิดโอกาสให้รายงานนอกระบบสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนได้โดยสมัครใจตามมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ อีกทั้งยังได้มีการแก้ไขปรับปรุงสิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ ให้เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังมีความไม่เท่าเทียมกับแรงงานในระบบประกันสังคมที่มีนายจ้าง อีกทั้งรายงานนอกระบบส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมเท่าที่ควร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะต้องมีการศึกษาข้อมูลและแนวทางที่เหมาะสมเพื่อเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม และให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม ให้ได้รับความคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสม และมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นได้ต่อไป

บทความนี้มุ่งหมายจะนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับรายงานนอกระบบ แนวคิดเกี่ยวกับการประกันสังคม สารสำคัญของกฎหมายประกันสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์และการให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบ เพื่อเป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการส่งเสริมและให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม รวมทั้งการสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพในการให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบได้ต่อไปในภาคหน้า

๑. แนวคิดเกี่ยวกับรายงานนอกระบบ

๑.๑ ความหมายของรายงานนอกระบบ

ความหมายของรายงานนอกระบบนั้น มีผู้ให้ความหมายของรายงานนอกระบบไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้ รายงานนอกระบบ หมายถึง แรงงานที่อยู่ในการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ (informal sector) ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจการขนาดเล็ก ตั้งได้ง่าย มีลักษณะเป็นธุรกิจชั่วคราว มักใช้วัตถุดิบในประเทศมีการใช้แรงงานเป็นหลัก และมีการดัดแปลงเทคโนโลยีง่าย ๆ มาใช้ เป็นแรงงานอิสระที่ทำกิจกรรมเพื่อความอยู่รอด เช่น หาบเร่ริมถนน คนขับรถแท็กซี่ คนเก็บขยะ คนเก็บเศษกระดาษและโลหะ แรงงานรับใช้ในบ้านที่รับค่าจ้างจากครัวเรือน ผู้รับงานไปทำที่บ้าน และคนงานในโรงงานที่ไม่ขึ้นทะเบียน ซึ่งเป็นลูกจ้างแอบแฝง

(disguised wage workers) ในเครือข่ายการผลิตและเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระในสถานประกอบการขนาดเล็กมาก ซึ่งทำงานด้วยตนเอง หรือมีสมาชิกในครอบครัว หรือมีผู้ฝึกงานหรือมีลูกจ้างช่วย^๑

แรงงานนอกระบบในแผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคม มาตรา ๓๓ (เป็นลูกจ้างที่มีนายจ้าง) โดยนิยาม “ผู้มีงานทำ” หมายถึง ผู้มีงานทำที่มีอายุ ๑๕ ปี ขึ้นไป และนิยาม “ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคม” หมายถึง ไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎหมายประกันสังคม^๒

แรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง หรือไม่มีหลักประกันทางสังคม จากการทำงาน^๓

แรงงานนอกระบบ (Informal Workers) คือ ผู้ใช้แรงงานที่ทำงานโดยไม่มีสัญญาการจ้างงานที่เป็นทางการ หรือไม่มีนายจ้างตามความหมายของกฎหมายแรงงาน ไม่ได้ทำงานอยู่ในสถานประกอบการของนายจ้าง ไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน หรือเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ หรือเป็นผู้ที่ทำงานชั่วคราว แรงงานนอกระบบ จึงเป็นแรงงานที่ไม่ได้อยู่ในกรอบความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายประกันสังคม ทำให้ไม่มีหลักประกันความมั่นคงใดๆ ในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานที่มั่นคง ค่าตอบแทนแรงงานที่เป็นธรรม สุขภาพ ความปลอดภัยในการทำงาน และความมั่นคงในการดำรงชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยชรา^๔

ดังนั้น จากความหมายของแรงงานนอกระบบข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า แรงงานนอกระบบ หมายถึง แรงงานที่ทำงานอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมายประกันสังคม ได้แก่ ผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ ผู้รับงานไปทำที่บ้าน หรือผู้รับงานเหมาช่วง เป็นต้น

๑.๒ ประเภทของแรงงานนอกระบบ

การจำแนกแรงงานนอกระบบออกเป็นกลุ่มหรือประเภทต่าง ๆ มีความแตกต่างหลากหลายกัน ดังนี้
 มลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ แบ่งแรงงานนอกระบบสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

^๑ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization : ILO) อ้างถึงใน สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดเชียงใหม่, “แรงงานนอกระบบ”, <http://chiangmai.labour.go.th/index.php/2018-10-31-08-11-28/408-2018-10-31-06-38-13> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

^๒ กระทรวงแรงงาน, สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, แผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ (กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๑), ก - ข, <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER003/GENERAL/DATA0000/00000641.PDF> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

^๓ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๖๓ (กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ๒๕๖๓), <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2562/N08-07-62-1.aspx> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

^๔ นนทกานต์ จันทร์อ่อน, “การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบของประเทศไทย,” *บทความวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา* ๓, ๓.๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖) : ๒, http://library.senate.go.th/document/Ext5360/5360123_0002.PDF (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

๑. แรงงานนอกระบบภาคการผลิตซึ่งแบ่งเป็นผู้รับงานไปทำที่บ้าน และผู้ผลิตเพื่อขาย
๒. แรงงานนอกระบบภาคบริการ
๓. แรงงานนอกระบบภาคการเกษตร^๕

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จำแนกประเภทแรงงานนอกระบบไว้ว่า เป็นแรงงานที่ทำงานอิสระหรือเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในระบบการประกันสังคมและสวัสดิการ ไม่ได้รับสิทธิคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน และไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ ได้แก่ คนงานที่ทำงานไม่เต็มเวลา คนงานที่รับงานไปทำที่บ้าน คนงานที่ทำงานแบบเหมาช่วง และคนงานที่ทำงานระยะสั้น โดยสามารถจำแนกประเภทของแรงงานนอกระบบได้ ๒ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ทำงานรับจ้างและมีรายได้ประจำหรือไม่ประจำ ได้แก่ แรงงานที่รับจ้างเอางานไปทำที่บ้าน แรงงานรับจ้างทำของ แรงงานรับจ้างทำการเกษตรตามฤดูกาล แรงงานประมง คนรับใช้ และคนทำงานบ้าน คนขับรถ (ส่วนตัวตามบ้าน) เป็นต้น

กลุ่มที่ทำอาชีพอิสระทั่วไป ได้แก่ คนขับรถรับจ้าง เกษตรกร ชาวนา ชาวสวน แม่ค้า หาบเร่ แผงลอย ช่างเสริมสวย ช่างตัดผม เจ้าของร้านขายของชำขนาดเล็ก เป็นต้น^๖

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันสังคม

หลักการประกันสังคม คือ การสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิตในกลุ่มของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการเพื่อรับผิดชอบในการเฉลี่ยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร ชราภาพ และว่างงาน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในโลกส่วนใหญ่ในระบบประกันสังคมไปใช้ในการให้หลักประกันชีวิตแก่ประชาชนของตนตั้งแต่เกิดจนตาย^๗ ดังนั้น ประกันสังคมจึงเป็นระบบความมั่นคงทางสังคมระบบหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ และเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่าจะได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง ซึ่งในต่างประเทศได้มีการพัฒนาการเกี่ยวกับแนวคิดการประกันสังคมมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน สำหรับการประกันสังคมในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งกองทุนทดแทนซึ่งนับเป็นก้าวแรกของการประกันสังคมไทยที่ให้หลักประกันแก่ลูกจ้างกรณีประสบอันตราย หรือเจ็บป่วยด้วยโรคอันเนื่องมาจากการทำงาน ทั้งนี้ กองทุนเงินทดแทนเกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ภายใต้การบริหารของสำนักงานกองทุนเงินทดแทน กรมแรงงาน ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๐๓ ลงวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๑๕ โดยในปีแรกของการให้ความคุ้มครองจะครอบคลุมเฉพาะสถานประกอบการที่มีลูกจ้าง ๒๐ คนขึ้นไปที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ

^๕ มูลินนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ อ้างถึงใน ตะวัน วรณรัตน์, “การศึกษาแรงงานนอกระบบในประเทศไทย,” *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, น.๓ (๒๕๕๓) : ๑๓๒.

^๖ กระทรวงแรงงาน ร่วมกับ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, *แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙* (กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๔), ข, <http://www3.mol.go.th/academician/content/page/11535> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

^๗ กระทรวงแรงงาน, สำนักงานประกันสังคม, *คู่มือผู้ประกันตน* (นนทบุรี: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๒), <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER056/GENERAL/DATA0000/00000578.PDF> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

แล้วจึงค่อย ๆ ขยายความคุ้มครองออกไปจนครบทุกจังหวัดทั่วประเทศในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๓๑ จวบจนกระทั่งได้มีการผลักดันพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๓๓ เป็นต้นมา^๘

กฎหมายประกันสังคมเป็นกฎหมายที่มุ่งรับรองทำให้สังคมมีความมั่นคง กำหนดสิทธิอันพึงมีพึงได้ของประชาชนเกี่ยวกับการได้รับความช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ทางสังคม โดยมีหลักการสำคัญในเรื่องการเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข หลักการร่วมรับภาระ กฎหมายประกันสังคมจึงกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนประกันสังคมขึ้นเพื่อเป็นทุนใช้จ่ายให้กับผู้ได้รับความเดือดร้อนและได้เข้ามาสู่ระบบประกันสังคม โดยเงินสมทบของกองทุนก็จะประกอบไปด้วยเงินสมทบทั้งจากฝ่ายรัฐบาล นายจ้าง และผู้ประกันตนอันเป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตนเองและครอบครัว โดยกฎหมายประกันสังคมของประเทศไทยเกิดขึ้นจากการเรียกร้องของผู้ใช้แรงงานที่พยายามผลักดันให้มีระบบประกันสังคมขึ้นในประเทศไทยหลายต่อหลายครั้งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ จึงทำให้ในสมัยรัฐบาลที่มีจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการออกกฎหมายประกันสังคมฉบับแรก ซึ่งก็คือพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๔๙๗ แต่ไม่ได้นำออกใช้บังคับ เนื่องจากเหตุผลและความจำเป็นบางอย่าง จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ การเรียกร้องของผู้ใช้แรงงานประสบผลสำเร็จในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓^๙ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่น โดยจัดตั้งกองทุนประกันสังคมขึ้น เพื่อให้การสงเคราะห์ แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่นซึ่งประสบอันตราย เจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรือตาย อันมิใช่เนื่องจากการทำงาน รวมทั้งกรณีคลอดบุตร กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพ และสำหรับกรณีว่างงาน ซึ่งให้หลักประกันเฉพาะลูกจ้าง

๒.๑ ความหมายของการประกันสังคม

ความหมายของการประกันสังคมนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

การประกันสังคม คือ โครงการที่รัฐจัดตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์ที่จะให้หลักประกันแก่ประชาชนให้มีความมั่นคงในการดำรงชีพ โดยมีหลักให้ประชาชนที่มีรายได้ประจำออกเงินสมทบเข้ากองทุนกลาง เงินสมทบนี้ในโครงการบางประเภท นายจ้างจะต้องร่วมออกเงินสมทบด้วย และในบางกรณีรัฐบาลเป็นผู้เข้าร่วมออกเงินสมทบด้วย กองทุนนี้จะจ่ายให้แก่ประชาชนผู้ส่งเงินสมทบเมื่อประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ เช่น ในเรื่องการเจ็บป่วย ในเรื่องการคลอดบุตร ในเรื่องการประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน ในเรื่องการว่างงาน ตลอดจนจนถึงการชราภาพ^{๑๐}

^๘ กระทรวงแรงงาน, สำนักงานประกันสังคม, *ประวัติสำนักงานประกันสังคม* (นนทบุรี: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๓), https://www.sso.go.th/wpr/home_eng.jsp?lang=en (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

^๙ ธีรธาดา ศรีรัตนพัฒน์ และคณะ, “การจัดการแรงงานนอกระบบภาคสมัครใจ ของสำนักงานประกันสังคมจังหวัดนครสวรรค์,” <http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is62/6214880025.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

^{๑๐} นิคม จันทร์วิฑูร, *การประกันสังคม : ๓๐ ปี แห่งการรอคอย* (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมล, ๒๕๒๘) : ๕, อ้างถึงใน พิษญาภรณ์ กุลเศรษฐ์, “มาตรการทางกฎหมายประกันสังคมในการคุ้มครองแรงงาน ศึกษาเฉพาะภาคเกษตรกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕), ๑๑ - ๑๒, <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/145522.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

การประกันสังคม หมายถึง การประกันภัยให้แก่ประชาชนในสังคมในวงกว้างกว่าการประกันภัยของภาคเอกชน ได้แก่ การที่รัฐบาลหนุนหลังหรือจัดการให้นายจ้าง ลูกจ้าง จัดระบบประกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงแก่บรรดาผู้เกี่ยวข้อง การประกันสังคมจึงเป็นโครงการประเภทที่เกี่ยวกับการประกันสุขภาพเพื่อรักษาพยาบาลยามที่เจ็บไข้ การประกันรายได้เมื่อตกงาน การประกันรายได้อายุมหาชนวัยทำงาน เป็นต้น การประกันเป็นเรื่องของผู้ที่ให้ประกันภัย ผู้เอาประกันภัย ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้เอาประกัน คือ ผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์ภายหลังจากการเกิดกรณีที่ตนประกันไว้^{๑๑}

ดังนั้น จากความหมายของการประกันสังคมข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การประกันสังคม คือ การสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิตในกลุ่มของสมาชิกที่มีรายได้ และจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนกลาง เพื่อรับผิดชอบเฉลี่ยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำรงชีวิตที่เป็นเรื่องหลัก ๆ เช่น การเจ็บป่วย ทูพพลภาพ ตาย ชราภาพ และการว่างงาน เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาล และชดเชยรายได้อย่างต่อเนื่อง อันเป็นการสร้างความมั่นคงทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง

๒.๒ สาระสำคัญของกฎหมายประกันสังคม

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงพระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๘ มีสาระสำคัญของกฎหมาย กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับแก่กิจการของนายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปในทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักร และกำหนดให้มีคณะกรรมการประกันสังคมมีอำนาจหน้าที่สำคัญในการเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการในการประกันสังคม การตราพระราชกฤษฎีกา การออกกฎกระทรวง และระเบียบต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย และให้มีการจัดตั้งสำนักงานประกันสังคม มีอำนาจหน้าที่สำคัญ เช่น ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ คณะกรรมการอื่น และคณะอนุกรรมการตามกฎหมาย จัดทำทะเบียนนายจ้างและผู้ประกันตน ซึ่งต้องส่งเงินสมทบเข้ากองทุน เป็นต้น รวมทั้งกำหนดให้จัดตั้งกองทุนประกันสังคม เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายให้ผู้ประกันตนได้รับประโยชน์ทดแทน และเป็นค่าใช้จ่ายตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยกองทุนประกอบด้วยเงินสมทบจากรัฐบาล นายจ้าง และผู้ประกันตน เงินเพิ่ม ผลประโยชน์ของกองทุน เงินค่าธรรมเนียม เงินที่ได้รับจากการบริจาคหรือเงินอุดหนุน เงินที่ตกเป็นของกองทุนตามกฎหมาย เงินอุดหนุนหรือเงินอุดหนุนราชการที่รัฐบาลจ่ายตามกฎหมาย เงินค่าปรับ และรายได้อื่น ๆ เงินดังกล่าวข้างต้นนี้ ให้เป็นของสำนักงานประกันสังคมโดยไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

ในส่วนการเป็นผู้ประกันตน กฎหมายกำหนดว่าบุคคลผู้ที่จะได้รับประโยชน์ทดแทนตามกฎหมายจะต้องเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมาย กล่าวคือ เป็นผู้ซึ่งจ่ายเงินสมทบอันก่อให้เกิดสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ผู้ประกันตนตามกฎหมายฉบับนี้แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ประเภทที่หนึ่ง การเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ คือ ลูกจ้างซึ่งทำงานให้กับนายจ้างที่อยู่ในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๑ คนขึ้นไป โดยลูกจ้างมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน ๖๐ ปีบริบูรณ์เป็นผู้ประกันตน ผู้มีหน้าที่จ่ายเงินสมทบคือรัฐบาล นายจ้างและผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้ากองทุน มีการให้ความคุ้มครอง ๗ กรณี ได้แก่ ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค ตาย ว่างงาน คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร ทูพพลภาพ ชราภาพ ประเภทที่สอง การเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๔ คือ ผู้ที่เคยเป็นลูกจ้างที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓

^{๑๑} อมร รักษาสัตย์, *การสร้างความมั่นคงในสังคม ด้านการจัดสวัสดิการและประกันสังคม : แนวคิดปรัชญา* (ม.ป.ท., ๒๕๓๓) : ๗, อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, ๑๒.

โดยจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๒ เดือน ต่อมาความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลงเพราะการสิ้นสภาพการเป็นลูกจ้าง ถ้าผู้ประกันตนนั้นประสงค์จะเป็นผู้ประกันตนต่อไปให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมตามระเบียบที่เลขาธิการสำนักงานประกันสังคมกำหนดภายใน ๖ เดือนนับแต่วันสิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตน และให้ผู้ประกันตนนำส่งเงินสมทบเข้ากองทุนเดือนละครั้งภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป ให้รัฐบาลและผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้ากองทุน โดยรัฐบาลออกหนึ่งเท่าและผู้ประกันตนออกสองเท่าของอัตราเงินสมทบที่แต่ละฝ่ายต้องออกตามที่กำหนด โดยได้รับความคุ้มครอง ๖ กรณี ได้แก่ ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร ชราภาพ ประเภทที่สาม คือ การเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีใช้ลูกจ้างตามมาตรา ๓๓ และไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๔ สามารถสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนโดยสมัครใจได้ โดยให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมหลักเกณฑ์ และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทประโยชน์ทดแทนที่จะได้รับ ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนนั้นให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งผู้สมัครสามารถเลือกสิทธิประโยชน์ตามความคุ้มครองได้ ๓ ทางเลือก คือ ทางเลือกที่ ๑ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๗๐ บาท สิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๓ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทูพพลภาพ กรณีตาย ทางเลือกที่ ๒ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๑๐๐ บาท สิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๔ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทูพพลภาพ กรณีตาย และกรณีชราภาพ และทางเลือกที่ ๓ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๓๐๐ บาท สิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๕ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทูพพลภาพ กรณีตาย กรณีชราภาพ และกรณีสงเคราะห์บุตร

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดหน้าที่ของนายจ้าง ได้แก่ นายจ้างที่มีลูกจ้างเป็นผู้ประกันตนต้องยื่นแบบรายการขึ้นทะเบียนนายจ้าง และแบบรายการขึ้นทะเบียนผู้ประกันตนต่อสำนักงานประกันสังคมภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ลูกจ้างนั้นเป็นผู้ประกันตน และมีหน้าที่ในการส่งเงินสมทบในส่วนที่หักจากค่าจ้างของลูกจ้างผู้ประกันตน และเงินสมทบในส่วนของนายจ้างให้แก่สำนักงานประกันสังคมในแต่ละเดือน และมีบทบาทปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่และการตรวจตราและควบคุม และสิทธิในการอุทธรณ์กรณีนายจ้างผู้ประกันตน หรือบุคคลอื่นใดซึ่งไม่พอใจในคำสั่งของเลขาธิการสำนักงานประกันสังคมหรือของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งการตามกฎหมาย เว้นแต่เป็นคำสั่งตามมาตรา ๕๐ ให้มีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อคณะกรรมการอุทธรณ์ได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว เมื่อคณะกรรมการอุทธรณ์พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์แล้ว ให้แจ้งคำวินิจฉัยนั้นเป็นหนังสือให้ผู้อุทธรณ์ทราบ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการอุทธรณ์นั้น ถ้าผู้อุทธรณ์ไม่พอใจให้มีสิทธินำคดีไปศาลแรงงานภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับแจ้งคำวินิจฉัย แต่ถ้าไม่นำคดีไปศาลแรงงานภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการอุทธรณ์เป็นที่สุด รวมทั้งมีบทกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

๓. แร้งงานนอกระบบกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม

๓.๑ ความเป็นมาของแรงงานนอกระบบกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม

นับตั้งแต่มีกฎหมายประกันสังคมขึ้นมาบังคับใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ในมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ก็ได้มีบทบัญญัติอันเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์และไม่เกิน ๖๐ ปีบริบูรณ์ ต่อมาได้ขยายเป็นไม่เกิน ๖๕ ปีบริบูรณ์ สามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนโดยสมัครใจได้ โดยกำหนดว่าบุคคลใดซึ่งมิใช่ลูกจ้างตามมาตรา ๓๓ หรือไม่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ อาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัตินี้ได้โดยแสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคม ซึ่งมาตรานี้เป็น

การเปิดโอกาสให้ผู้ทำงานในส่วนของแรงงานนอกระบบสามารถสมัครเข้ามาเป็นผู้ประกันตนตามมาตรานี้ได้ ในส่วนของประเทศไทยนับตั้งแต่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในปี ๒๕๕๑ ถึงปี ๒๕๕๒ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันได้ส่งผล ทำให้แรงงานนอกระบบมีการขยายตัวและมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ปัญหาคือแรงงานเหล่านี้มีภาวะความไม่มั่นคงในการทำงานมากขึ้น ขาดความต่อเนื่องในการมีงานทำ และได้รับค่าตอบแทนต่ำลง ไม่ได้รับการคุ้มครองและไม่มีหลักประกันทางสังคม จึงทำให้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ รัฐบาลและสำนักงานประกันสังคมได้มีความพยายามในการขยายความคุ้มครองสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมให้กับแรงงานนอกระบบมากขึ้น เพื่อให้แรงงานนอกระบบได้รับการคุ้มครองในระบบประกันสังคมเพิ่มมากขึ้น^{๑๒}

๓.๒ สภาพปัญหาของการให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม

ในปัจจุบันถึงแม้แรงงานนอกระบบจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมมากขึ้น แต่แรงงานนอกระบบก็ยังประสบปัญหาในด้านสิทธิประโยชน์และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคม อีกหลายประการ สามารถพิจารณาได้ ดังนี้

๓.๒.๑ สาเหตุที่แรงงานนอกระบบไม่ได้เป็นผู้ประกันตนและไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคม

๑) แรงงานนอกระบบไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม ทำให้ไม่ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และขั้นตอนในการสมัครเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมาย

๒) แรงงานนอกระบบเห็นว่าสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมที่จะได้รับนั้นเป็นจำนวนน้อยและไม่คุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ตนจะต้องจ่ายไปทุกเดือน และตนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมอย่างคุ้มค่าเพียงพอ

๓) แรงงานนอกระบบเห็นว่า การจ่ายเงินสมทบในแต่ละเดือนเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นเท่าที่ควร

๔) แรงงานนอกระบบเห็นว่าสิทธิประโยชน์ที่ตนมีและได้รับเพียงพอแล้ว เช่น สวัสดิการรักษายาบาลที่ได้รับจากบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือการประกันภาคเอกชน เป็นต้น

๓.๒.๒ สภาพปัญหาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม

๑) แรงงานนอกระบบไม่มีแรงจูงใจในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมทำให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมเป็นจำนวนไม่มาก จึงทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคม

๒) แรงงานนอกระบบได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมไม่เท่าเทียมกับแรงงานในระบบ เนื่องจากแรงงานในระบบที่มีนายจ้างจะได้รับประโยชน์ทดแทนใน ๗ กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค กรณีคลอดบุตร กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพ กรณีว่างงาน ส่วนแรงงานนอกระบบจะได้รับความคุ้มครองประโยชน์ทดแทนแบ่งเป็น ๓ ทางเลือก โดยสูงสุดเพียง ๕ กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีสงเคราะห์บุตร และกรณีชราภาพ

^{๑๒} บุชยรัตน์ กาญจนดิษฐ์, “ประกันสังคมกับแรงงานนอกระบบความเท่าเทียมที่ต้องรอ,” นักสื่อสารแรงงาน, (๒๔ มีนาคม ๒๕๕๕) <https://voicelabour.org/9661> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

๓.๓ แร้งงานนอกระบบกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม

กฎหมายประกันสังคมมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการสมัครเป็นผู้ประกันตนของแรงงานนอกระบบไว้ในมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งกำหนดว่า

“บุคคลใดซึ่งมิใช่ลูกจ้างตามมาตรา ๓๓ หรือไม่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้อาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัตินี้ได้ โดยแสดงความจำนงต่อสำนักงาน ทั้งนี้ คุณสมบัติของบุคคลดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

หลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบของผู้ประกันตน ประเภทของประโยชน์ทดแทนที่จะได้รับตามมาตรา ๕๔ ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทน ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

ให้รัฐบาลจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงแต่ไม่เกินกึ่งหนึ่งของเงินสมทบที่ได้รับจากผู้ประกันตนตามวรรคหนึ่ง”

ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๔๐ กำหนดให้บุคคลที่ไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ และมาตรา ๓๔ อาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนได้ โดยบุคคลที่จะสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนโดยสมัครใจนี้จะต้องเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ ทำงานแบบไม่มีนายจ้าง หรือแรงงานนอกระบบ ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกากำหนดคุณสมบัติของบุคคลซึ่งอาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๓ กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเป็นผู้ประกันตนไว้ว่าจะต้องมีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๖๕ ปีบริบูรณ์ (เริ่มต้นตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓) และในปัจจุบันได้มีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทน ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนของบุคคลซึ่งสมัครเป็นผู้ประกันตน พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทน ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนของบุคคลซึ่งสมัครเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกันตนสามารถเลือกสิทธิประโยชน์ตามความคุ้มครองได้ ๓ ทางเลือก ดังนี้

๑. ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนเดือนละเจ็ดสิบบาท มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ดังต่อไปนี้

๑) ประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่เดือนก่อนประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือน ดังต่อไปนี้

(๑) อัตราวันละสามร้อยบาท ปีละไม่เกินสามสิบล้าน กรณีเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลประเภทผู้ป่วยในตั้งแต่วันขึ้นขึ้นไป

(๒) อัตราวันละสองร้อยบาท ปีละไม่เกินสามสิบล้าน กรณีแพทย์ของสถานพยาบาลของรัฐหรือสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืนตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลมีความเห็นให้หยุดพักเพื่อการรักษาพยาบาลตั้งแต่สามวันขึ้นไป

(๓) อัตราครั้งละห้าสิบบาท ปีละไม่เกินสามครั้ง กรณีที่ไม่ได้พักรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลตาม (๑) และไม่มีความเห็นของแพทย์ให้หยุดพักเพื่อการรักษาพยาบาลตาม (๒) โดยมีใบรับรองแพทย์มาแสดงต่อสำนักงาน

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ตาม (๑) และ (๒) เมื่อนับรวมกันแล้วต้องไม่เกินปีละสามสิบบาท

๒) ประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพ

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพเมื่อคณะกรรมการแพทย์วินิจฉัยแล้วว่าเป็นผู้ทุพพลภาพหรือทุพพลภาพเพิ่มขึ้นเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ต่อเดือนเป็นระยะเวลาสิบห้าปี ดังต่อไปนี้

(๑) อัตราเดือนละห้าร้อยบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน

(๒) อัตราเดือนละหกร้อยห้าสิบบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่สิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบสองเดือน

(๓) อัตราเดือนละแปดร้อยบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่สิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสี่สิบสี่เดือน

(๔) อัตราเดือนละหนึ่งพันบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาหกสิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสามสิบหกเดือน

ในกรณีที่ผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตาย ให้สิทธิในการรับเงินทดแทนการขาดรายได้ดังกล่าวเป็นอันระงับในเดือนถัดไป และให้มีสิทธิได้รับเงินค่าทำศพ

๓) ประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย

ในกรณีที่ผู้ประกันตนถึงแก่ความตายให้จ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสิบสองเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน ผู้ประกันตนที่ถึงแก่ความตายเพราะอุบัติเหตุ หากจ่ายเงินสมทบไม่ครบตามเงื่อนไขที่กำหนด ให้มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีตายด้วย ต่อเมื่อภายในระยะเวลาหกเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน ประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย มีดังต่อไปนี้

(๑) เงินค่าทำศพในอัตราสองหมื่นห้าพันบาท ให้จ่ายแก่บุคคลตามลำดับดังต่อไปนี้

(ก) บุคคลซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้จัดการศพและได้เป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(ข) สามีภริยา บิดามารดา หรือบุตรของผู้ประกันตน ซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(ค) บุคคลอื่นซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(๒) เงินสงเคราะห์กรณีผู้ประกันตนถึงแก่ความตายจำนวนแปดพันบาท ต่อเมื่อผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกสิบเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย โดยให้จ่ายแก่บุคคล

ซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์นั้น แต่ถ้าผู้ประกันตนมิได้ทำหนังสือระบุไว้ให้นำมาเฉลี่ยจ่ายให้แก่สามีภริยา บิดามารดา หรือบุตรของผู้ประกันตนในจำนวนที่เท่ากัน

ในกรณีที่ผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตายให้จ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีตายด้วย

ในกรณีที่ผู้ประกันตนที่ทุพพลภาพนั้นอยู่ในข่ายที่จะได้รับเงินค่าทำศพกรณีผู้ประกันตนถึงแก่ความตายในฐานะที่เป็นผู้ประกันตน และในฐานะที่เป็นผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตายในเวลาเดียวกัน ให้มีสิทธิได้รับเงินค่าทำศพกรณีที่ผู้ประกันตนถึงแก่ความตายเพียงทางเดียว

๒. ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนเดือนละหนึ่งร้อยบาท มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ดังต่อไปนี้

๑) ประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่เดือนก่อนประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือน ดังต่อไปนี้

(๑) อัตราวันละสามร้อยบาท ปีละไม่เกินสามสิบล้าน กรณีเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลประเภทผู้ป่วยในตั้งแต่วันที่ขึ้นขึ้นไป

(๒) อัตราวันละสองร้อยบาท ปีละไม่เกินสามสิบล้าน กรณีแพทย์ของสถานพยาบาลของรัฐหรือสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืนตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลมีความเห็นให้หยุดพักเพื่อการรักษาพยาบาลตั้งแต่วันขึ้นไป

(๓) อัตราครั้งละห้าสิบลบาท ปีละไม่เกินสามครั้ง กรณีที่ไม่ได้พักรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลตาม (๑) และไม่เห็นความเห็นของแพทย์ให้หยุดพักเพื่อการรักษาพยาบาลตาม (๒) โดยมีใบรับรองแพทย์มาแสดงต่อสำนักงาน

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ตาม (๑) และ (๒) เมื่อนับรวมกันแล้วต้องไม่เกินปีละสามสิบล้าน

๒) ประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพ

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพเมื่อคณะกรรมการแพทย์วินิจฉัยแล้วว่าเป็นผู้ทุพพลภาพหรือทุพพลภาพเพิ่มขึ้นเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ต่อเดือนเป็นระยะเวลาสิบห้าปี ดังต่อไปนี้

(๑) อัตราเดือนละห้าร้อยบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน

(๒) อัตราเดือนละหกร้อยห้าสิบลบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่สิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบสองเดือน

(๓) อัตราเดือนละแปดร้อยบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่สิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสี่สิบสี่เดือน

(๔) อัตราเดือนละหนึ่งพันบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาหกสิบเดือน ก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสามสิบหกเดือน

ในกรณีที่ผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตาย ให้สิทธิในการรับเงินทดแทนการขาดรายได้ดังกล่าวเป็นอันระงับในเดือนถัดไป และให้มีสิทธิได้รับเงินค่าทำศพ

๓) ประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย

ในกรณีที่ผู้ประกันตนถึงแก่ความตาย ให้จ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย ต่อเมื่อ ภายในระยะเวลาสิบสองเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน ผู้ประกันตนที่ถึงแก่ความตายเพราะอุบัติเหตุ หากจ่ายเงินสมทบไม่ครบตามเงื่อนไขที่กำหนด ให้มีสิทธิได้รับ ประโยชน์ทดแทนในกรณีตายด้วย ต่อเมื่อภายในระยะเวลาหกเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตน ได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน ประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย มีดังต่อไปนี้

(๑) เงินค่าทำศพในอัตราสองหมื่นห้าพันบาท ให้จ่ายแก่บุคคลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

(ก) บุคคลซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้จัดการศพและได้เป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(ข) สามีภริยา บิดามารดา หรือบุตรของผู้ประกันตน ซึ่งมีหลักฐาน แสดงว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(ค) บุคคลอื่นซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน

(๒) เงินสงเคราะห์กรณีผู้ประกันตนถึงแก่ความตายจำนวนแปดพันบาท ต่อเมื่อผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกสิบเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย โดยให้จ่ายแก่บุคคล ซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์นั้น แต่ถ้าผู้ประกันตนมิได้ทำหนังสือระบุไว้ ให้นำมาเฉลี่ยจ่ายให้แก่สามีภริยา บิดามารดา หรือบุตรของผู้ประกันตนในจำนวนที่เท่ากัน

ในกรณีที่ผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตาย ให้จ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีตายด้วย

ในกรณีที่ผู้ประกันตนที่ทุพพลภาพนั้นอยู่ในข่ายที่จะได้รับเงินค่าทำศพกรณี ผู้ประกันตนถึงแก่ความตายในฐานะที่เป็นผู้ประกันตน และในฐานะที่เป็นผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทน กรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตายในเวลาเดียวกัน ให้มีสิทธิได้รับเงินค่าทำศพกรณีผู้ประกันตนถึงแก่ความตาย เพียงทางเดียว

๔) ประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพเป็นเงินบำนาญชราภาพ โดยให้คิดจากอัตราเงินสมทบที่จ่ายเข้ากองทุนเดือนละห้าสิบบาทคูณด้วยจำนวนเดือนที่จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุน พร้อมด้วยผลประโยชน์ตอบแทนรายปีที่สำนักงานประกันสังคมประกาศกำหนดในแต่ละปี เมื่อมีอายุครบ หกสิบปีบริบูรณ์และไม่ประสงค์จะเป็นผู้ประกันตนต่อไป

ในกรณีที่ผู้ประกันตนประสงค์จะได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพเพิ่มขึ้น ให้จ่ายเงินสมทบเพิ่มเติมจากอัตราที่กำหนดได้ แต่เงินสมทบที่จะจ่ายเพิ่มเติมนั้นต้องไม่เกินเดือนละหนึ่งพันบาท

๓. ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนเดือนละสามร้อยบาท มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ดังต่อไปนี้

๑) ประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่เดือนก่อนเดือนที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือน ดังต่อไปนี้

(๑) อัตราวันละสามร้อยบาท ปีละไม่เกินเก้าสิบวัน กรณีเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลประเภทผู้ป่วยในตั้งแต่หนึ่งวันขึ้นไป

(๒) อัตราวันละสองร้อยบาท ปีละไม่เกินเก้าสิบวัน กรณีแพทย์ของสถานพยาบาลของรัฐหรือสถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืนตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลมีความเห็นให้หยุดพักเพื่อการรักษาพยาบาลตั้งแต่สามวันขึ้นไป

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ตาม (๑) และ (๒) เมื่อนับรวมกันแล้วต้องไม่เกินปีละเก้าสิบวัน

๒) ประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพ

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพ เมื่อคณะกรรมการแพทย์วินิจฉัยแล้วว่าเป็นผู้ทุพพลภาพหรือทุพพลภาพเพิ่มขึ้น เป็นเงินทดแทนการขาดรายได้ต่อเดือนตลอดชีวิต ดังต่อไปนี้

(๑) อัตราเดือนละห้าร้อยบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่เดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน

(๒) อัตราเดือนละหกร้อยห้าสิบบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่เดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบสองเดือน

(๓) อัตราเดือนละแปดร้อยบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสี่เดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่เดือน

(๔) อัตราเดือนละหนึ่งพันบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาหกสิบเดือนก่อนเดือนที่ทุพพลภาพ ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าสามสิบหกเดือน

ในกรณีที่ผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตาย ให้สิทธิในการรับเงินทดแทนการขาดรายได้ดังกล่าวเป็นอันระงับในเดือนถัดไป และให้มีสิทธิได้รับเงินค่าทำศพ

๓) ประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย

ในกรณีที่ผู้ประกันตนถึงแก่ความตาย ให้จ่ายเงินซึ่งเป็นประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย โดยจ่ายเป็นเงินค่าทำศพในอัตราห้าหมื่นบาท ต่อเมื่อภายในระยะเวลาสิบสองเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน

ผู้ประกันตนที่ถึงแก่ความตายเพราะอุบัติเหตุ หากจ่ายเงินสมทบไม่ครบตามเงื่อนไขที่กำหนด ให้มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีตายด้วย ต่อเมื่อภายในระยะเวลาหกเดือนก่อนเดือนที่ถึงแก่ความตาย ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งเดือน

การจ่ายเงินค่าทำศพให้จ่ายแก่บุคคลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (๑) บุคคลซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้จัดการศพและได้เป็นผู้จัดการศพ
ผู้ประกันตน
- (๒) สามีภริยา บิดามารดา หรือบุตรของผู้ประกันตน ซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าเป็น
ผู้จัดการศพผู้ประกันตน
- (๓) บุคคลอื่นซึ่งมีหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้จัดการศพผู้ประกันตน
ในกรณีที่ผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตาย
ให้จ่ายเงินซึ่งเป็นประโยชน์ทดแทนในกรณีตายด้วย

ในกรณีที่ผู้ประกันตนที่ทุพพลภาพนั้นอยู่ในข่ายที่จะได้รับเงินค่าทำศพกรณี
ผู้ประกันตนถึงแก่ความตาย และในฐานะที่เป็นผู้ประกันตนซึ่งได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีทุพพลภาพถึงแก่ความตาย
ในเวลาเดียวกัน ให้มีสิทธิได้รับเงินค่าทำศพกรณีผู้ประกันตนถึงแก่ความตายเพียงทางเดียว

๔) ประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพเป็นเงินบำเหน็จชราภาพ
โดยให้คิดจากอัตราเงินสมทบที่จ่ายเข้ากองทุนเดือนละหนึ่งร้อยห้าสิบบาทคูณด้วยจำนวนเดือนที่จ่ายเงินสมทบ
เข้ากองทุน พร้อมด้วยผลประโยชน์ตอบแทนรายปีที่สำนักงานประกันสังคมประกาศกำหนดในแต่ละปี เมื่อมีอายุ
ครบหกสิบปีบริบูรณ์และไม่ประสงค์จะเป็นผู้ประกันตนต่อไป

ในกรณีที่ผู้ประกันตนประสงค์จะได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพเพิ่มขึ้น
ให้จ่ายเงินสมทบเพิ่มเติมจากอัตราที่กำหนดได้ แต่เงินสมทบที่จะจ่ายเพิ่มเติมนั้นต้องไม่เกินเดือนละหนึ่งพันบาท

ในกรณีที่ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบตั้งแต่หนึ่งร้อยแปดสิบเดือนขึ้นไป ให้มีสิทธิ
รับเงินเพิ่มเติมจากบำเหน็จชราภาพอีกจำนวนหนึ่งหมื่นบาท

๕) ประโยชน์ทดแทนในกรณีสงเคราะห์บุตร

ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีสงเคราะห์บุตรต่อเมื่อภายใน
ระยะเวลาสามสิบหกเดือนก่อนเดือนที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้ว
ไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่เดือน ให้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีสงเคราะห์บุตรเป็นเงินสงเคราะห์บุตร
สำหรับบุตรซึ่งมีอายุไม่เกินหกปีบริบูรณ์จำนวนคราวละไม่เกินสองคน ในอัตราสองร้อยบาทต่อเดือนต่อบุตรหนึ่งคน

จากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับแนวคิด ประเภท ลักษณะของแรงงานนอกระบบ
และการประกันสังคม รวมทั้งสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ในส่วนที่เกี่ยวข้อง
การคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม จะเห็นได้ว่าแรงงานนอกระบบ
ในประเทศไทยเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ของประเทศ และเป็นกลุ่มแรงงานที่มีจำนวนมากกว่าแรงงานในระบบ โดยมี
ลักษณะการประกอบอาชีพที่หลากหลายแบ่งเป็นหลายกลุ่มหลายประเภท จะเห็นได้จากการจัดแบ่งกลุ่มของแต่ละ
หน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป ซึ่งแรงงานนอกระบบในกลุ่มประเภทหลัก ๆ
ที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มที่ทำงานรับจ้าง เช่น รับจ้างเอางานไปทำที่บ้าน รับทำงานบ้าน และกลุ่มที่ประกอบอาชีพอิสระ
เช่น คนขับรถรับจ้าง แม่ค้า ช่างเสริมสวย เจ้าของร้านชำขนาดเล็ก หรืออาจพิจารณาเป็นกลุ่มเป็นภาค
เช่น ภาคการผลิต ภาคการบริการ หรือภาคการเกษตร เป็นต้น โดยเมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้ประกอบการแล้ว
ก็ถือว่าเป็นแรงงานที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศ และนับวันยิ่งจะมีจำนวนมากขึ้นโดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทย

ประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจก็จะมีผลผลักดันให้แรงงานในระบบที่ไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ จะต้องออกมาประกอบอาชีพเป็นแรงงานนอกระบบ และถึงแม้แรงงานนอกระบบจะเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ของประเทศ แต่กลับพบว่าต้องประสบปัญหามากมายที่เกิดจากการทำงาน ได้แก่ ปัญหาจากการทำงาน ปัญหาจากความไม่ปลอดภัยในการทำงาน ปัญหาจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัญหาไม่มีหลักประกันในการดำรงชีวิต เป็นต้น

เมื่อกล่าวถึงหลักประกันในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนในสังคมต้องการ จึงได้มีการริเริ่มระบบการประกันสังคมขึ้นมาซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาอย่างยาวนานในหลายประเทศ โดยประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างหลักประกันในการดำรงชีวิตให้กับประชาชน ด้วยระบบการประกันสังคม และได้มีการจัดทำกฎหมายประกันสังคมขึ้นมาใช้บังคับ ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติมมาจำนวนหลายฉบับ โดยกฎหมายฉบับนี้มีความครอบคลุมกับแรงงานทั้งในระบบและแรงงานนอกระบบ ในส่วนของการเป็นผู้ประกันตน กฎหมายจะกำหนดว่าบุคคลผู้ที่ได้รับประโยชน์ตอบแทนตามกฎหมายจะต้องเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมาย กล่าวคือ เป็นผู้ซึ่งจ่ายเงินสมทบอันก่อให้เกิดสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ผู้ประกันตนตามกฎหมายฉบับนี้แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ประเภทที่หนึ่ง การเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ คือ ลูกจ้างซึ่งทำงานให้กับนายจ้างที่อยู่ในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๑ คนขึ้นไป โดยลูกจ้างมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน ๖๐ ปีบริบูรณ์เป็นผู้ประกันตน ผู้มีหน้าที่จ่ายเงินสมทบคือรัฐบาล นายจ้าง และผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้ากองทุน มีการให้ความคุ้มครอง ๗ กรณี ได้แก่ ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค ตาย ว่างาน คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร ทูพพลภาพ ชราภาพ ประเภทที่สอง การเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๔ คือ ผู้ที่เคยเป็นลูกจ้างที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๓ โดยจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๒ เดือน ต่อมาความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลงเพราะการสิ้นสภาพการเป็นลูกจ้าง ถ้าผู้ประกันตนนั้นประสงค์จะเป็นผู้ประกันตนต่อไปให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมตามระเบียบที่เลขาธิการสำนักงานประกันสังคมกำหนดภายใน ๖ เดือนนับแต่วันสิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตน และให้ผู้ประกันตนนำส่งเงินสมทบเข้ากองทุนเดือนละครั้งภายในวันที่ ๑๕ ของเดือนถัดไป ให้รัฐบาลและผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้ากองทุน โดยรัฐบาลออกหนึ่งเท่าและผู้ประกันตนออกสองเท่าของอัตราเงินสมทบที่แต่ละฝ่ายต้องออกตามที่กำหนด โดยได้รับความคุ้มครอง ๖ กรณี ได้แก่ ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร ชราภาพ ประเภทที่สาม คือ การเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๔๐ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีใช้ลูกจ้างตามมาตรา ๓๓ และไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๔ มีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน ๖๕ ปีบริบูรณ์ สามารถสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนโดยสมัครใจได้ โดยให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคม ซึ่งมีหลักเกณฑ์ และอัตราการจ่ายเงินสมทบประเภทประโยชน์ทดแทนที่จะได้รับ ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนนั้น ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ผู้สมัครเป็นผู้ประกันตนสามารถเลือกสิทธิประโยชน์ตามความคุ้มครองได้ ๓ ทางเลือก คือ ทางเลือกที่ ๑ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๗๐ บาท มีสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๓ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย ทางเลือกที่ ๒ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๑๐๐ บาท มีสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๔ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย และกรณีชราภาพ และทางเลือกที่ ๓ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๓๐๐ บาท มีสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๕ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีชราภาพ และกรณีสงเคราะห์บุตร

ในปัจจุบันถึงแม้กฎหมายประกันสังคมจะเปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนได้โดยสมัครใจ แต่แรงงานนอกระบบก็ยังเข้าสู่ระบบประกันสังคมเป็นจำนวนที่ไม่มากนัก ทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคม โดยมีสาเหตุหลัก ๆ ได้แก่ การไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับรายละเอียดขั้นตอนการสมัคร และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมาย การที่เห็นว่าสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมมีจำนวนน้อย ไม่คุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ตนจะต้องจ่าย และเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นเท่าที่ควร รวมถึงเห็นว่าสิทธิประโยชน์ที่ตนมีและได้รับเพียงพอแล้ว เช่น สวัสดิการการรักษาพยาบาลที่ได้รับจากบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือการประกันภาคเอกชน เป็นต้น นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบยังประสบปัญหาการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมไม่เท่าเทียมกับแรงงานในระบบ เนื่องจากแรงงานในระบบที่มีนายจ้างจะได้รับประโยชน์ทดแทนใน ๗ กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค กรณีคลอดบุตร กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพ กรณีว่างงาน ส่วนแรงงานนอกระบบจะได้รับความคุ้มครองประโยชน์ทดแทนแบ่งเป็น ๓ ทางเลือก โดยสูงสุดเพียง ๕ กรณี ได้แก่ ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีสงเคราะห์บุตร และกรณีชราภาพ

จากสภาพปัญหาข้างต้น การที่จะส่งเสริมและให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคมควรจะต้องมีแนวทางในการส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบเข้ามาสู่ระบบประกันสังคมมากขึ้น โดยการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้แรงงานนอกระบบตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าสู่ระบบประกันสังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ในทุกช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นทางสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสังคมออนไลน์ รวมทั้งสื่อบุคคล ควรจะต้องเพิ่มสิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคมให้มีความใกล้เคียงกับแรงงานในระบบ เช่น สิทธิประโยชน์ในเรื่องการคลอดบุตร และควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการจ่ายเงินสมทบให้สามารถจ่ายเงินสมทบได้ตามกำลังความสามารถ ตามความหลากหลายทางอาชีพ เช่น รายเดือน รายสามเดือน รายหกเดือน หรือรายปี เป็นต้น โดยให้มีช่องทางการจ่ายเงินสมทบได้โดยสะดวก นอกจากนี้ ยังควรพิจารณานโยบาย และปรับปรุงกฎหมายให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียม และคำนึงถึงรายละเอียดที่แตกต่างกันในลักษณะงานสภาพการจ้างของแรงงานนอกระบบ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้การทำงานและการประสานงานในด้านข้อมูล การประชาสัมพันธ์ และการบริหารจัดการเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

สิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม กำหนดไว้ในมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่กำหนดให้บุคคลใดซึ่งมิใช่ลูกจ้างตามมาตรา ๓๓ และไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา ๓๙ สามารถสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนโดยสมัครใจได้ โดยแสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคม คุณสมบัติของบุคคลดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกากำหนดคุณสมบัติของบุคคลซึ่งอาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยกำหนดอายุระหว่าง ๑๕ - ๖๕ ปี และกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการจ่ายเงินสมทบและประโยชน์ทดแทนให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทน ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนของบุคคลซึ่งสมัครเป็นผู้ประกันตน พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทน ตลอดจน

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนของบุคคลซึ่งสมัครเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งผู้สมัครเป็นผู้ประกันตนสามารถเลือกสิทธิประโยชน์ตามความคุ้มครองได้ ๓ ทางเลือก คือ ทางเลือกที่ ๑ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๗๐ บาท มีสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๓ กรณี คือ กรณีประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย ทางเลือกที่ ๒ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๑๐๐ บาท มีสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๔ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย และกรณีชราภาพ และทางเลือกที่ ๓ จ่ายเงินสมทบเดือนละ ๓๐๐ บาท มีสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง ๕ กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีชราภาพ และกรณีสงเคราะห์บุตร โดยให้รัฐบาลจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนตามอัตราที่กำหนด ในกฎกระทรวงแต่ไม่เกินกึ่งหนึ่งของเงินสมทบที่ได้รับจากผู้ประกันตน ซึ่งจากบทบัญญัติที่เป็นการกำหนดสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมของแรงงานนอกระบบดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการปรับปรุงพัฒนาสิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบที่เพิ่มมากขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงไม่สามารถจูงใจให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมได้เป็นจำนวนมากพอ ดังนั้น จึงควรจะต้องมีมาตรการหรือแนวทางในการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานนอกระบบสมัครเข้าสู่ระบบประกันสังคมมากขึ้น เช่น การประชาสัมพันธ์ในทุกช่องทาง การเพิ่มสิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคมให้มีความใกล้เคียงกับแรงงานในระบบ การกำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายเงินสมทบให้สามารถจ่ายเงินสมทบได้ตามกำลังความสามารถ ตามความหลากหลายทางอาชีพ และควรพิจารณานโยบายและปรับปรุงกฎหมายให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียม คำนึงถึงรายละเอียดที่แตกต่างกันในลักษณะงาน และสภาพการจ้างของแรงงานนอกระบบ อีกทั้งควรจะต้องมีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันเป็นการบูรณาการการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อแรงงานนอกระบบอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

กฎหมาย

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม ๑๐๗ ตอนที่ ๑๖๑ ฉบับพิเศษ (๑ กันยายน ๒๕๓๓): ๑ - ๔๗.

พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๘, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม ๑๓๒ ตอนที่ ๕๓ ก (๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๘): ๑ - ๑๓.

พระราชกฤษฎีกากำหนดคุณสมบัติของบุคคลซึ่งอาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตน พ.ศ. ๒๕๖๑, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม ๑๓๕ ตอน ๑๙ ก (๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑): ๗๑ - ๗๓.

พระราชกฤษฎีกากำหนดคุณสมบัติของบุคคลซึ่งอาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๓, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม ๑๓๗ ตอน ๔๖ ก (๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓): ๔๙ - ๕๑.

พระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทน ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนของบุคคลซึ่งสมัครเป็นผู้ประกันตน พ.ศ. ๒๕๖๑, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๑๙ ก (๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑): ๗๔ - ๘๔.

พระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทของประโยชน์ทดแทน ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทนของบุคคลซึ่งสมัครเป็นผู้ประกันตน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๔, *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม ๑๓๘ ตอนที่ ๑๑ ก (๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔): ๒๐ - ๒๒.

บทความ

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ อ้างถึงใน ตะวัน วรณรัตน์. “การศึกษาแรงงานนอกระบบในประเทศไทย.” *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, น.๓ (๒๕๕๗): ๑๓๒.

วิทยานิพนธ์

นิคม จันทร์วิฑูร. *การประกันสังคม : ๓๐ ปี แห่งการรอคอย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกลบอล, ๒๕๒๘. อ้างถึงใน พิชญากรณ์กุลเศรษฐ. “มาตรการทางกฎหมายประกันสังคมในการคุ้มครองแรงงาน ศึกษาเฉพาะภาคเกษตรกรรม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕. ใน <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/145522.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

อมร รักษาสัตย์. *การสร้างความมั่นคงในสังคม ด้านการจัดสวัสดิการและประกันสังคม : แนวคิดปรัชญา*. ม.ป.ท., ๒๕๓๓. อ้างถึงใน พิชญากรณ์กุลเศรษฐ. “มาตรการทางกฎหมายประกันสังคมในการคุ้มครองแรงงาน ศึกษาเฉพาะภาคเกษตรกรรม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕. ใน <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/145522.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

เอมอร มานะวะ. “สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าสู่ระบบประกันสังคมของแรงงานนอกระบบ
มาตรา ๔๐: กรณีศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗. ใน http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/55920097.pdf
(สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

ฐานข้อมูลออนไลน์

กระทรวงแรงงาน. สำนักงานประกันสังคม. *คู่มือผู้ประกันตน*. นนทบุรี: สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน,
๒๕๖๒. [http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER056/GENERAL/
DATA0000/00000578.PDF](http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER056/GENERAL/ DATA0000/00000578.PDF) (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

กระทรวงแรงงาน. สำนักงานประกันสังคม. *ประวัติสำนักงานประกันสังคม*. นนทบุรี: สำนักงานประกันสังคม
กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๓. https://www.sso.go.th/wpr/home_eng.jsp?lang=en (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔
มิถุนายน ๒๕๖๔).

กระทรวงแรงงาน. สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน. *แผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ
พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงแรงงาน, ๒๕๖๑.
<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER003/GENERAL/ DATA0000/00000641.PDF>
(สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

กระทรวงแรงงาน ร่วมกับ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. *แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ
แรงงานนอกระบบพ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน, ๒๕๕๔.
<http://www3.mol.go.th/academician/content/page/11535>
(สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. *การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. ๒๕๖๓*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ๒๕๖๓.
<http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2562/N08-07-62-1.aspx> (สืบค้นเมื่อวันที่
๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

ณัฐรดา ศรีรัตนพัฒน์ และคณะ. “การจัดการแรงงานนอกระบบภาคสมัครใจ ของสำนักงานประกันสังคมจังหวัด
นครสวรรค์.” <http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is62/6214880025.pdf> (สืบค้น
เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

นนทกานต์ จันทร์อ่อน. “การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบของประเทศไทย.” *บทความวิชาการ
สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา* ๓, ฉ.๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖) : ๒
http://library.senate.go.th/document/Ext5360/5360123_0002.PDF (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. “ประกันสังคมกับแรงงานนอกระบบความเท่าเทียมที่ต้องรอ.” *นกลี้อสารแรงงาน*,
(๒๔ มีนาคม ๒๕๕๕) <https://voicelabour.org/9661> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๔).

โสธรญา พิกุลหอม. “สิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533.”
บทความวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=51833&filename=house2554 (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization : ILO) อ้างถึงใน
สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดเชียงใหม่. “แรงงานนอกระบบ.”
<http://chiangmai.labour.go.th/index.php/2018-10-31-08-11-28/408-2018-10-31-06-38-13>
(สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).

เอกสารการบรรยายและรายงานที่นำเสนอในการประชุม

มหาวิทยาลัยรังสิต. “มาตรการบังคับใช้กฎหมายประกันสังคมต่อแรงงานนอกระบบในประเทศไทย” การประชุม
วิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2559 (RSU National Research Conference 2016),
29 เมษายน 2559. <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2016/G4-14.pdf>
(สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔).